

14. ročník, úloha VI. E ... zase domino (8 bodů; průměr ?; řešilo 20 studentů)

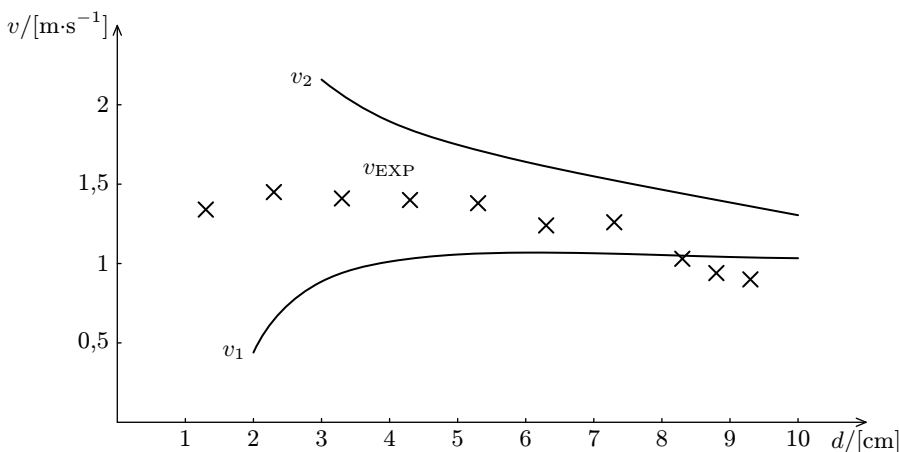
Proměřte rychlost padání dominových kostek z problémové úlohy pro různé podmínky. Můžete např. změřit závislost na vzdálenosti, hmotnosti či výšce kostek. Pokud budete řešit i problémovou úlohu, nezapomeňte porovnat vaši teorii s experimentem.

Tato úloha „plynule“ navazuje na problémovou úlohu VI.P, ve které byla nastíněna teorie pádu kostiček domina. V experimentální úloze bylo naším úkolem tuto rychlost změřit v závislosti na různých rozměrech dominových kostek.

Měření bylo velmi přímočaré: Postavíme kostičky ve stejné vzdálenosti od sebe, do krajní cvrkneme a měříme čas. Čím více máme kostiček, tím je měřený čas delší a relativní přesnost větší. Vynalézavější jedinci mohli měření času zautomatizovat pomocí domácí elektroniky (videokamera, ...). Kvalita experimentálních výsledků je pak dána tím, jak přesně jsme schopni změřit čas a tím, kolik různých sad dominových kostiček máme k dispozici. Jako dominové kostičky bylo možné použít i například audio a videokazety.

Zde uvádíme příklad experimentálních výsledků pro jednu konkrétní dominové kostičky o výšce $h = 10,8$ cm a tloušťce $a = 1,7$ cm.

$a + d$ [cm]	l [m]	t [s]	v_{EXP} [$\text{m}\cdot\text{s}^{-1}$]
3	1,5	1,12	1,34
4	2	1,38	1,45
5	3	2,13	1,41
6	3	2,14	1,40
7	3,1	2,18	1,38
8	2,96	2,38	1,24
9	2,97	2,36	1,26
10	3	2,92	1,03
10,5	2,94	3,14	0,94
11	2,97	3,3	0,90

Obr. 1. Srovnání naměřených hodnot s teorií

Závislost rychlosti šíření vlny na vzdálenosti kostiček d jsme vynesli do grafu na obrázku 1. V grafu jsou vyneseny i příslušné teoretické odhady rychlostí v_1 a v_2 podle vztahů odvozených v úloze 14.VI.P ((1) resp. (2)). Vidíme, že použité modely nejsou špatné, naměřená rychlost v_{EXP} leží podle očekávání mezi hodnotami v_1 a v_2 .

Správné řešení experimentální úlohy samozřejmě obsahovalo další měření pro jiné velikosti kostiček. Někteří provedli měření i pro různé hmotnosti stejně velkých kostiček, zde se však závislost rychlosti na hmotnosti nepodařilo (v souladu s teoretickým modelem) prokázat.

V autorském řešení této úlohy byla použita experimentální data získaná Mirkem Hejnou neboť provedl všechny experimenty velmi pečlivě (nezanedbatelnou roli však také hraje přirozená lenost opravovatelů získávat vlastní experimentální výsledky).

Jiří Franta